

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové, JUDr. Josefa Baxy, Mgr. Daniely Zemanové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce **B. Z.**, proti žalovanému **Ministerstvu vnitra**, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 3, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 30. 3. 2005, č. j. OAM-216/VL-20-ZA-03-2005, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 4. 2006, č. j. 55 Az 57/2005 - 33,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 4. 2006, č. j. 55 Az 57/2005 - 33, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 30. 3. 2005, č. j. OAM-216/VL-20-ZA-03-2005, žalovaný neudělil žalobci azyl podle § 12, § 13 odst. 1, 2 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). Současně rozhodl tak, že se na žalobce nevztahuje překážka vycestování ve smyslu § 91 zákona o azylu.

Proti tomuto rozhodnutí žalobce podal česky psanou žalobu ze dne 6. 4. 2005, v níž citoval řadu ustanovení zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení, účinného do 31. 12. 2005 (dále jen správní řád), která správní orgán v řízení porušil a trval na tom, že splnil zákonné podmínky pro udělení azylu dle § 12 a § 14 zákona o azylu, resp. minimálně pro vztahení překážky vycestování ve smyslu § 91 zákona o azylu. Ke skutkovým důvodům odkázal na správní spis, zejména na žádost o udělení azylu a protokol o pohovoru. Navrhl, aby soud rozhodnutí žalovaného zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

Usnesením ze dne 23. 2. 2006 (č. l. 24) soud žalobce vyzval, aby ve lhůtě patnácti dnů od doručení usnesení doplnil a upřesnil svou žalobu, aby bylo zřejmé, z jakých skutkových důvodů považuje napadené výroky rozhodnutí za nezákonné, a jaké důkazy navrhuje provést. Současně soud žalobci zaslal poučení o možnosti namítat podjatost.

Podáním ze dne 21.3.2006 žalobce požádal, aby soudní jednání proběhlo v jeho přítomnosti, aby se mohl seznámit s obsahem spisového materiálu, a dále o ustanovení advokáta a tlumočníka, neboť nezná české zákony a špatně mluví česky.

Přípisem ze dne 24.3.2006 (č. l. 31) krajský soud žalobce vyzval k prokázání majetkových a osobních poměrů; k této výzvě však žalobce zůstal nečinný, soud tak nemohl posoudit předpoklady pro osvobození od soudních poplatků jakožto jednu z podmínek pro ustanovení zástupce a proto usnesením ze dne 24.4.2006 (č. l. 33) žalobcův návrh na ustanovení zástupce zamítl.

V česky sepsané kasační stížnosti proti tomuto usnesení žalobce (dále též stěžovatel) odkázal na čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle něhož má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, a to od počátku řízení, a dále na čl. 37 odst. 4 Listiny s tím, že bylo porušeno jeho právo na tlumočníka. Nemluví a špatně rozumí česky, přítomnost tlumočníka tak byla nutná. Navrhl zrušení napadeného usnesení.

Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti (k otázce povinného zastoupení stěžovatele advokátem v případě kasační stížnosti proti rozhodnutí o neustanovení zástupce srov. č. 486/2005 Sb. NSS) se Nejvyšší správní soud ve smyslu § 104a s. ř. s. zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle tohoto ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

K podrobnějšímu vymezení institutu přijatelnosti kasační stížnosti ve věcech azylu (mezinárodní ochrany) lze pro stručnost odkázat např. na usnesení Nejvyššího správního soudu publikované pod č. 933/2006 Sb. NSS. Podle tohoto usnesení se o případ přijatelnosti kasační stížnosti může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatele; příkladem toho může být např. hrubé pochybení krajského soudu v jednotlivém případě při výkladu hmotného či procesního práva. Nejvyšší správní soud z níže uvedených důvodů shledal, že se o tento případ jedná v souzené věci, a proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná a je tedy zapotřebí se jí meritorně zabývat.

V posuzované věci vzešla z obsahu kasační stížnosti, v níž bylo s odkazem na žalobcovu neznalost českého jazyka namítnuto porušení práva na tlumočníka, otázka, zda se krajský soud dopustil hrubého porušení procesních práv žalobce tím, že mu neustanovil tlumočníka a v průběhu řízení s ním komunikoval výhradně v českém jazyce.

Podle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka. Smyslem tohoto ustanovení je zajistit, aby účastník řízení, který neovládá jazyk, v němž řízení probíhá, nebyl znevýhodněn a mohl se soudem komunikovat v jazyce, kterému rozumí a kterým hovoří.

Soudní řád správní neobsahuje konkrétní ustanovení o právu jednat před soudem ve své mateřštině. Z § 18 o. s. ř. (jenž se na základě § 64 s. ř. s. aplikuje i ve správním soudnictví) se pak zejména podává, že účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení, mají právo jednat před soudem ve své mateřštině a soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv (odst. 1); a že účastníku, jehož mateřštinou

je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočníka, jakmile vyjde taková potřeba v řízení najevo (odst. 2).

Je patrné, že k tomu, aby soud ustanovil tlumočníka, nestačí pouze zjištění, že jde o účastníka, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, ale současně musí být splněna i další podmínka, tedy to, že taková potřeba musí vyjít v řízení najevo. Posouzení této skutečnosti je pak v každé věci přísně individuální.

Nejvyšší správní soud na tomto místě předesílá, že soudní judikatura v otázce výkladu výše citovaného ustanovení Listiny a § 18 o. s. ř. není zcela jednotná, což se do určité míry týká i rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu. Na jedné straně tedy Nejvyšší správní soud například ve svém rozhodnutí ze dne 21. 7. 2005, č. j. 6 Azs 380/2004 - 29 (www.nssoud.cz), mimo jiné konstatoval, že „*povinnost soudu ustanovit tlumočníka vzniká soudu pouze tehdy, pokud by účastník řízení pro jazykovou bariéru nemohl účinně obhajovat svá práva v řízení před soudem. Potřeba tlumočníka musí být zcela zjevná a musí z řízení vyplynout sama, soud tedy aktivně nezjišťuje, zda jsou naplněny podmínky stanovené v § 18 odst. 2 o. s. ř.*“. Na druhou stranu již ovšem Nejvyšší správní soud vyslovil například ve svém rozsudku publikovaném pod č. 59/2004 Sb. NSS, právní názor, že cizinci v řízení o azylu musí být o právu vyjádřit se k možnosti rozhodnout o věci samé bez jednání (§ 51 s. ř. s.) poučeni v jazyce, jemuž rozumí. Na zřejmý rozpor ve své rozhodovací činnosti v tomto směru pak přímo reagoval Ústavní soud, když ve svém stanovisku ze dne 25. 10. 2005, sp. zn. Pl. ÚS-st 20/05 (www.judikatura.cz), mimo jiné konstatoval, že „*Základní právo garantované čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nedopadá na písemný styk soudu s účastníky řízení a naopak. To nevylučuje, aby zákonná úprava poskytla vyšší standard.*“

Shora citované právní názory vyslovené Nejvyšším správním soudem a Ústavním soudem je pochopitelně nutno aplikovat s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každé věci (srov. v této souvislosti zejména rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 1. 2005, č. j. 7 Azs 270/2004 - 35, www.nssoud.cz).

V posuzovaném případě z obsahu soudního spisu vyplynulo, že žalobce ukrajinské národnosti a ukrajinské státní příslušnosti podal žalobu v českém jazyce, to však ve formě známé již kasačnímu soudu z jeho úřední činnosti a objevující se v obměněné podobě (kdy rozdílné jsou pouze základní identifikační údaje - osobní data žalobce a označení napadeného rozhodnutí žalovaného) v celé řadě případů ve věcech azylu (nyní mezinárodní ochrany). Z této skutečnosti tedy nelze s dostatečnou jistotou usuzovat na míru žalobcovy znalosti českého jazyka. V této otázce naopak bylo určující, že žalobce již v odpovědi (ze dne 21. 3. 2006, č. l. 28) na výzvu soudu ze dne 23. 2. 2006 (č. l. 24) k doplnění žaloby a poučení z téhož dne (č. l. 25) vedle žádosti o ustanovení zástupce požádal i o ustanovení tlumočníka. Zatímco však v prvním případě soud žalobci zaslal k vyplnění formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výtěžkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ s výzvou k bližšímu rozvedení jeho finanční situace, na druhou žádost nijak nezareagoval. Následně pak napadeným usnesením ze dne 24. 4. 2006 (č. l. 33) jeho žádost o ustanovení zástupce pro řízení o žalobě zamítl.

Z uvedeného je zřejmé, že žalobce již v průběhu řízení o žalobě v odpovědi na výzvu a poučení soudu poukázal na svou špatnou znalost českého jazyka a požádal o ustanovení tlumočníka. Za této situace, kdy jazykové rozdíly mohly být na újmu výkonu procesních

práv žalobce, měl krajský soud ustanovit tlumočníka a při zjišťování jeho osobních a finančních poměrů se žalobcem komunikovat v jeho mateřštině.

K tomu nutno dodat, že ač by se mohla účastníková znalost českého jazyka soudu jevit (např. z obsahu jeho podání) dostatečnou, přece jen je to účastník řízení sám, kdo může nejlépe posoudit, zdali je schopen se plnohodnotně účastnit řízení vedeného v českém jazyce a alespoň po stránce jazykové porozumět úkonům soudu či dalšího účastníka řízení.

Ostatně, dle správního spisu byl i pohovor k žádosti o udělení azylu dne 1. 3. 2005 proveden v ruském jazyce za přítomnosti úředně ustanovené tlumočnice. Ačkoli by tato skutečnost sama o sobě nevyvolávala potřebu ustanovit žalobci tlumočníka i pro řízení před soudem (srov. č. 686/2005 Sb. NSS), mohla soudu sloužit jako určitý indikátor žalobcovy znalosti českého jazyka.

V dané věci má tedy kasační soud za to, že potřeba ustanovit žalobci tlumočníka vyšla v řízení najevo, a to v momentě, kdy o jeho ustanovení výslovně požádal.

Za těchto okolností krajský soud pochybil, pokud tlumočníka neustanovil a nevyzval žalobce k prokázání majetkových a osobních poměrů v jeho mateřském jazyce. Žalobci tak nejen znemožnil uplatnění jeho zákonného práva na tlumočníka, ale zároveň tím neodůvodněně ztížil realizaci jeho práva na ustanovení zástupce (§ 35 odst. 8 s. ř. s.) pro řízení o žalobě. V konečném důsledku tak mohlo být žalobci znesnadněno i uplatnění ústavním pořádkem zaručeného práva na právní pomoc a v souvislosti s otázkou doplnění žaloby též práva na přístup k soudu. To se pak v konečném důsledku mohlo negativně projevit i v jeho materiální sféře.

Již jen nad rámec výše uvedeného poukazuje kasační soud k obsahu práva na tlumočníka na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva k čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy v trestních věcech [viz rozsudek ve věci Luedicke, Belkacem a Koç proti Německu (in V. Berger: Judikatura Evropského soudu pro lidská práva; 1. české vydání, IFEC, 2003, str. 326-329), podle kterého se záruka uvedeného článku Úmluvy neomezuje na tlumočení při soudním jednání, ale vztahuje se na překlad či tlumočení všech úkonů řízení zahájeného proti obviněnému, kterým potřebuje rozumět k tomu, aby se mu dostalo spravedlivého procesu].

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.), v němž, vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 3 s. ř. s.), ustanoví tlumočníka do ruského jazyka a umožní žalobci plné uplatnění jeho procesních práv, a rozhodne i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 21. února 2007

JUDr. Marie Žiškova
předsedkyně senátu